

DOCUMENTACIÓ

Qui té roba per rentar?

el crit de les antigues bugaderes pels carrers de Barcelona

Homenatge a les dones que fan i han fet bugada al llarg de la història

EXPOSICIÓ itinerant

llibre-catàleg

i projecte participatiu de recerca

Producció:

Associació de Veïns i Veïnes d'Horta Barcelona
Comissió Projecte Bugaderes:
Ester Boira, Mónica Díaz, Tina Horcajo,
Montserrat Gistau, Joana Navarro, Josefina Valcàrcel

Amb el suport de:

Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison
Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de Catalunya – Dpt. de Cultura – Generalitat de Catalunya
Districte Horta-Guinardó – Ajuntament de Barcelona
Institut Català de les Dones – Generalitat de Catalunya
Diputació de Barcelona

Distribució i gestió de la itinerància:

Centre de Cultura de Dones F. Bonnemaison
www.bonnemaison-ccd.org
Tel. 93 268 42 18

Associació de Veïns i Veïnes d'Horta
Comissió Projecte Bugaderes
bugaderes@terra.es
Barcelona 2008

ÍNDEX

1. Objectius	3
2. Exposició, llibre-catàleg i projecte itinerant – activitats	3
3. Criteris per a la itinerància de l'exposició	4
4. Mòduls i contingut de l'exposició	5
5. Text, informació i imatges per a difondre el projecte	8
6. Drets sobre l'exposició i el llibre	8
7. Muntatge i desmuntatge de l'exposició	9
ANNEX 1. Text i imatges per a difondre el projecte	10
ANNEX 2. Llista de documents i llista de components per contractar l'assegurança	11 12
ANNEX 3. Esquema i seqüència dels mòduls i dels components de l'exposició	13
ANNEX 4. Instruccions per al muntatge de l'exposició	14
ANNEX 5. Instruccions per a desmuntar l'exposició i per embalar-la	14

1. Objectius

Els objectius de l'exposició itinerant i del llibre-catàleg *Qui té roba per rentar?* són:

- Retre un homenatge a totes les dones que al llarg de la història han fet la dura tasca de rentar la roba, una feina social, necessària per a la vida, que històricament ha estat assignada a les dones. Una activitat invisible tant en l'economia com en la historiografia tradicional.
- Contribuir a fer visible aquesta feina de les dones i a valorar-la, com a patrimoni històric, i fer-ho prenent com a exemple la particular història de les bugaderes d'Horta.
- Contribuir a valorar i reconèixer i conservar els safareigs i els pous com a patrimoni cultural.
- Convidar a reflexionar sobre la distribució de les feines entre les dones i els homes dins la nostra societat, en l'època de les nostres àvies i també avui dia.
- Invitar a fer història a partir de *la nostra pròpia història*, per tal d'incloure-hi la vida quotidiana. Els resultats del projecte es proposen com una eina per contribuir a dinamitzar els grups de dones.

L'exposició ha estat feta amb aportacions de documents i relats orals i escrits, però bàsicament amb entrevistes a dones que van fer de bugaderes i a les seves famílies. És per això que a l'exposició se'ls cedeix la paraula, i se'ls respecta la seva llengua i la manera d'expressar-se.

2. Exposició, llibre-catàleg i projecte itinerant - activitats

Els productes del projecte són:

1. L'exposició itinerant *Qui té roba per rentar?*
2. El llibre *Qui té roba per rentar?* que reuneix el resultat de la investigació portada a terme per fer l'exposició i que complementa l'exposició i
3. Una proposta metodològica per recuperar la història de les bugaderes – i també la de les dones en general – des de un grup de dones. Una experiència que s'ofereix com una eina per a contribuir a dinamitzar els grups de dones.

D'aquesta manera, s'ofereixen a les dones i especialment als grups i associacions de dones aquests tres productes, junts o individualment.

Activitats vinculades al projecte Qui té roba per rentar?

El Centre de Cultura de Dones gestiona la itinerància de l'exposició, l'oferta de llibres¹ i també de xerrades i seminaris sobre l'experiència del projecte i la seva metodologia de treball, sobre l'exposició i el llibre.

Per ara s'ofereixen les activitats següents:

1. L'exposició itinerant
2. El llibre *Qui té roba per rentar?* (venda a preu de cost)
3. Xerrada de presentació de l'exposició i/o del llibre
4. Xerrada-debat sobre el projecte *Qui té roba per rentar?*: una experiència de recuperació de la història de les dones, des d'un grup de dones amb participació de persones,

---

¹ Els llibres són també a la llibreria Pròleg i a altres llibreries

d'entitats i d'institucions, amb la idea d'estimular i promoure un projecte *Qui té roba per rentar?* Local.

5. Contactes per a assessorament d'un projecte *Qui té roba per rentar?* local.

Projecte *Qui té roba per rentar?* Local.

Com es pot comprovar al capítol 4. Mòduls i components de l'exposició, el disseny de l'exposició ofereix la possibilitat d'afegir-hi, elements locals producte d'una recerca local col·lectiva: un projecte *Qui té roba per rentar?* Local.

La idea és que, si el grup de dones local s'hi interessa, organitzi una recerca local sobre les rentadores i les bugaderes.

Aquest projecte local és opcional i es pot organitzar abans d'acollir l'exposició o després, a partir de l'experiència de l'exposició.

Es pot limitar a una recol·lecció d'estris de bugaderes per complementar l'exposició, en aquest cas s'hauria de fer abans d'acollir l'exposició.

O també pot incloure una recerca col·lectiva sobre les dones rentadores i bugaderes locals, per a complementar l'exposició tal com s'**indica al capítol 4**, o per a desenvolupar-la a partir de l'exposició.

3. **Criteris per a la itinerància de l'exposició.**

L'exposició es va concebre com un homenatge a les dones rentadores i bugaderes i amb un format que en fes possible la itinerància.

Com es pot observar als crèdits, l'exposició i el llibre han estat produïts pel moviment associatiu de dones, amb la col·laboració del moviment veïnal. Es va emprar una metodologia participativa i un dels objectius ha estat, i és, contribuir a dinamitzar el moviment de dones i el moviment associatiu local.

Es vol transmetre, a les institucions locals interessades en l'exposició, que és una bona eina per dinamitzar els grups de dones, per la qual cosa se'ls proposa aprofitar aquest potencial i demanar la itinerància d'aquesta exposició en col·laboració amb el moviment de dones local.

Per tal de respectar aquest origen i objectius, s'han definit els criteris de precedència següents per a la itinerància:

- 1r Grups i associacions de dones
- 2n Moviment Associatiu Veïnal: associacions de veïns i veïnes i altres associacions dels barris
- 3r Entitats educatives
- 4t Regidories de dones i ajuntaments
- 5è Altres

4. Mòduls i contingut de l'exposició.

L'exposició es compon de mòduls que articulen la seqüència del relat i de l'homenatge, i que permeten alguna flexibilitat a l'hora de fer-la itinerant, segons les possibilitats i els interessos de les entitats que la demanen.

Mòdul 1:	Introducció i objectius. Les dones rentant als rius i als safareigs Crèdits (pot posar-se després del mòdul 5)	1 expositor enrotllable 2 expositors enrotllables 1 expositor enrotllable
Mòdul 2:	Homenatge a la indústria de les bugaderes d'Horta	6 plafons
Mòdul 3:	Les dones que feien de bugaderes	3 plafons
Mòdul 4:	Les feines de les dones bugaderes i rentadores	1 expositor enrotllable
Mòdul 5:	Monuments testimonials	1 expositor enrotllable
Mòdul 6:	Sobre el projecte Qui té roba per rentar?	3 miniplafons
Mòdul 7:	Audiovisuals (diapositives, cançons i pel·lícules)	1 DVD
Mòdul 8:	Llibres i documents sobre bugaderes (vitrina) Sacs de bugaderes amb roba	3 sacs

Llibre-catàleg *Qui té roba per rentar?* Per consultar-lo i per a vendre'l a preu de cost.

Mòduls locals opcionals:

Mòdul 9:	Estris de bugaderes: Aportació del grup de dones local
Mòdul 10:	Les dones bugaderes i rentadores de... Recerca del grup de dones local

Detall dels elements que integren l'exposició. (Vegeu esquema al final d'aquest punt)

Expositors enrotllables (roll-ups):

Cada expositor enrotllable (teles en suports roll-up) està senyalitzat amb un número que indica l'ordre d'exposició. Es presenta en una maleta de plàstic negre que s'emmagatzema dins d'una caixa de cartró. Cada maleta i cada caixa de cartró està indicada amb el seu corresponent número d'ordre.

Plafons:

Els plafons fan 100x100cm. Tenen un bastidor al darrere que és per on es penjen. Estan senyalitzats per mòdul i número d'ordre per respectar el relat. Es presenten en 3 caixes de fusta de 110x110x10cm aproximadament.

Dues persones, els poden instal·lar fàcilment. (Vegeu Instruccions de muntatge a l'ANNEX 4)

Per penjar cada plafó calen dos ganxets a una alçada de 190 cm i amb una separació aproximada de 60 cm.

Els 9 plafons corresponen a 2 mòduls de l'exposició, el mòdul 2 de 6 plafons i el mòdul 3 de 3 plafons.

Si es posen junts, es necessita una paret d'un mínim d' 11 metres per penjar-hi els 9 plafons. Es a dir 9 metres de plafons amb 20 cm d'espai entre plafons: $9+2= 11$ metres, però és convenient deixar més espai al començament i al final.

Per al mòdul 2 de 6 plafons es necessiten com a mínim 7,5 metres.

Per al mòdul 3 de 3 plafons es necessiten de 3,80 a 4 metres.

Sacs:

Hi ha 3 sacs com els que empraven les bugaderes per tornar la roba neta i plegada, omplerts amb roba. S'han de protegir amb una bossa de plàstic grossa per traslladar-los (millor que la bossa sigui transparent).

A l'exposició es recomana d'oferir al públic, especialment al jove i petit, que carreguin els sacs i comprovin l'esforç que representava només aquesta part de la feina.

Miniplafons: (dinA3)

Hi ha 3 miniplafons de mida dinA3, de poc pes, que es poden enganxar a la paret amb *Blutack*. Es refereixen al projecte *Qui té roba per rentar?* El primer presenta la pràctica de fer visible el treball a la Comissió Projecte Bugaderes del barri d'Horta, els altres dos la cronologia del projecte.

Audiovisuals:

Un DVD. Cal un projector amb un lector de DVD i altaveus o amb un ordinador i altaveus. Inclou:

- Presentació de diapositives de la col·lecció de postals d'Andreu Valldeperas (22 min)
- Cançons de bugaderes que acompanyen part de les diapositives.
- Pel·lícula *Fer la bugada una feina necessària i feixuga* (11 min.)
- Pel·lícula *Les bugaderes d'Horta*. (18 min.)

Estris per fer la bugada, mostres de roba, documents i llibres sobre bugaderes:

Aquests elements els ha d'aportar **cada col·lectiu que demani l'exposició**, producte de la participació del grup de dones que organitzi l'exposició i que recordin la feina de les dones de cada lloc. Cal que es refereixin al tema de l'exposició, és a dir, que contribueixin a fer visible les dones rentadores i bugaderes i la seva feina.

Nota sobre el que es pot afegir a l'exposició:

Excepte estris per a fer la bugada i històries de bugaderes locals, recollides per un projecte *Qui té roba per rentar? Local*, NO està permès incloure res a la sala on es presenti l'exposició. No està permès, per les autores de l'exposició, d'afegir-hi obres individuals o personals com quadres, escultures o d'altres.

Llibres i documents.

L'exposició compta amb llibres i documents sobre les bugaderes que es poden exposar si hi ha vitrines tancades que assegurin la integritat del material. Llista de llibres i documents a l'Annex 2.1.

Estenedor i vestits de bugaderes per a activitats infantils.

Hi ha un estenedor metàl·lic i vestits de bugadera per a dues dones: per poder fer activitats infantils, per "estendre" dibuixos o roba segons l'activitat que es decideixi fer. (Opcional)

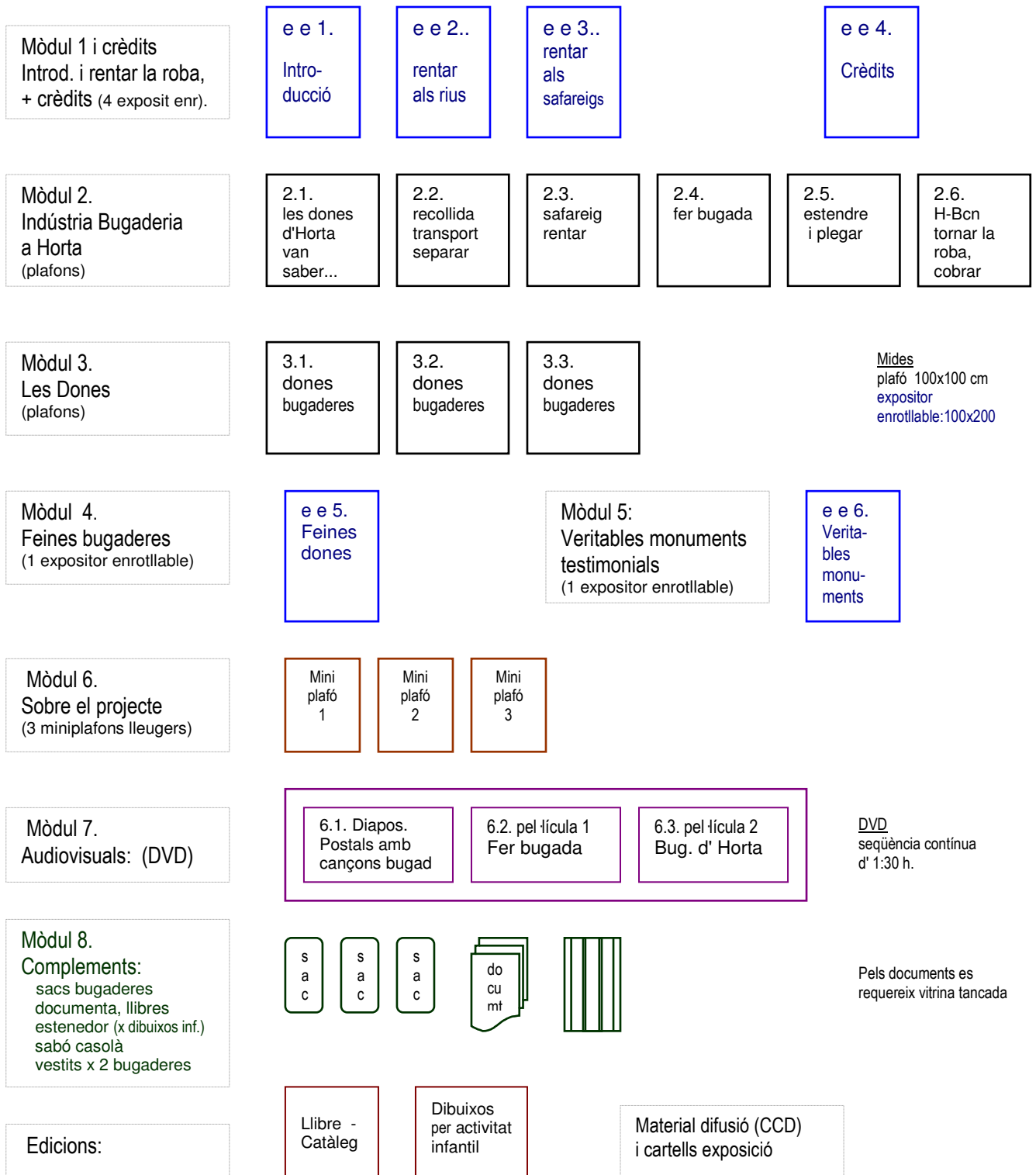
Llista de components per contractar l'assegurança. (Annex 2.2)

L'entitat que es faci càrrec de l'exposició ha de contractar una assegurança que faci càrrec de qualsevol desperfecte que pugui produir-se als elements de l'exposició.

A l'Annex 2.2 es proporciona la llista de components amb els preus de l'any 2007 per a contractar l'assegurança d'aquest material.

A aquesta llista es podran afegir, en cada cas, els estris i els elements que pugui afegir el projecte *Qui té roba per rentar? Local*.

Esquema dels mòduls i seqüència de l'exposició

L'exposició pot admetre mòduls locals producte d'un projecte *Qui té.roba.per rentar?* col·lectiu, de recerca local amb els formats:

Mòdul 9 **(local)**
Estris de bugada

A organitzar per l'associació local que acull l'exposició (proporcional a l'exposició)

Mòdul 10 **(local)**
Les dones bug i rentadores

Producte d'un projecte de recerca local col·lectiu (model: mòdul 3)
Les dones bugaderes i rentadores locals en format : plafó/ exposit.enr / mural/
audiovisual amb històries i fotografies bugaderes, rentadores i safareigs locals .

5. Text, informació i imatges per difondre l'exposició. (Annex 1)

El text i les imatges amb els quals es difon l'exposició estan definits i es presenten a continuació i també a l'Annex 1, en un format més operatiu:

EXPOSICIÓ

Qui té roba per rentar?

Homenatge a les dones que fan i han fet bugada al llarg de la història

Exposició itinerant produïda al barri d'Horta, Barcelona, per una comissió de dones, en un projecte participatiu de recuperació de les feines de les dones, des de les dones. El projecte es va iniciar el 2005 al si de l'associació Dones d'Horta, i, en convertir-se en un projecte del barri va ser acollit institucionalment per l'Associació de Veïns i Veïnes d'Horta.

Producció:
Associació de Veïns i Veïnes d'Horta Barcelona
Comissió Projecte Bugaderes

Amb el suport de:
Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison
Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de Catalunya – Dept. de Cultura – Generalitat de Catalunya
Districte Horta-Guinardó – Ajuntament de Barcelona
Institut Català de les Dones – Generalitat de Catalunya
Diputació de Barcelona

Distribució i gestió de la itinerància:
Centre de Cultura de Dones F. Bonnemaison
www.bonnemaison-ccd.org

Organitza: [\(a afegir a cada lloc\)](#)
[Entitat que organitza l'exposició](#)
[lloc, adreça, horari, activitats paral·leles...](#)

Imatges per fer la difusió de l'activitat

De l'exposició: vista parcial del safareig del c/Aiguafreda
Del llibre: imatge de la coberta del llibre
Del projecte: imatges de treball de la comissió i de la desfilada de bugaderes

6. Drets sobre l'exposició i el llibre.

El projecte es va desenvolupar amb col·laboracions de persones i entitats, i, sense finalitat de lucre. Per això, molts materials han estat cedits en condicions especials i només per al projecte. **No està permès reproduir o fer còpies del material sense consulta i autorització de l'Associació de Veïns i Veïnes d'Horta i de les autores i de les entitats propietàries dels documents escrits o gràfics.**

© de l'edició: Associació de Veïns i Veïnes d'Horta

© dels textos: les autores i l'autor

© de les imatges vegeu cada imatge

Vegeu crèdits de l'exposició i del llibre, al llibre.

7. **Muntatge i desmuntatge de l'exposició.**

El muntatge i el desmuntatge de l'exposició és responsabilitat de l'entitat organitzadora. És una tasca que cal fer entre dues persones que tinguin una mica d'habilitat manual. Està tot ben explicat a les instruccions de muntatge.

És important que se segueixin les instruccions dels **annexos 4 i 5** i que es facin les dues tasques durant la vigència de l'assegurança, de manera que qualsevol desperfecte que es pugui detectar o produir al material estigui cobert per l'assegurança.

L'esquema de components i les instruccions de muntatge i desmuntatge dels plafons i dels expositors enrotllables s'han afegit als annexos 3, 4 i 5 respectivament, per facilitar que s'en faci una còpia per a les muntadores.

Recepció i lliurament dels components.

El lliurament de l'exposició anirà acompanyat d'una llista de components amb la seva descripció i forma d'embalatge que haurà de ser verificada i signada per l'entitat que rep l'exposició, la qual es compromet a tornar tot els components en el mateix estat i amb el mateix embalatge.

L'entitat que rep l'exposició haurà de contractar una assegurança i serà la responsable de la vigilància de l'exposició i que no es reproduïxin (ni es fotografien, ni es filmin) els elements exposats, que integren l'exposició.

ANNEX 1. Text i imatges per fer la difusió. (demaneu-ho en format electrònic)

Text per a difondre l'exposició:

EXPOSICIÓ

Qui té roba per rentar?
 Homenatge a les dones que fan i han fet bugada al llarg de la història

Exposició itinerant produïda al barri d'Horta, Barcelona, per una comissió de dones, en el marc d'un projecte participatiu de recuperació de les feines de les dones, des de les dones. El projecte es va iniciar el 2005 al si de l'associació Dones d'Horta, i, en convertir-se en un projecte del barri va ser acollit institucionalment per l'Associació de Veïns i Veïnes d'Horta.

Producció:
 Associació de Veïns i Veïnes d'Horta Barcelona
 Comissió Projecte Bugaderes

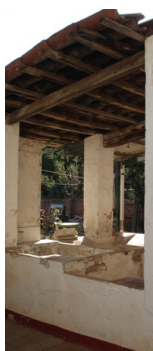
Amb el suport de:
 Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison
 Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de Catalunya – Dept. de Cultura – Generalitat de Catalunya
 Districte Horta-Guinardó – Ajuntament de Barcelona
 Institut Català de les Dones – Generalitat de Catalunya
 Diputació de Barcelona

Distribució i gestió de la itinerància:
 Centre de Cultura de Dones F. Bonnemaison
 www.bonnemaison-ccd.org,

Organitza: [\(a afegir a cada lloc\)](#)
[Entitat que organitza l'exposició](#)
[lloc, adreça, horari, activitats paral·leles...](#)

Imatges per fer la difusió de les activitats

De l'exposició:
 vista parcial de
 safareig del
 c/Aiguafreda

Del llibre:
 coberta del
 llibre

Del projecte:
 imatges de treball de la comissió i de la desfilada de bugaderes

ANNEX 2.1. Llista de llibres i documents**Documents per exposar dins de vitrines tancades amb clau.**

Elements del mòdul 8	Unitats
Llibres <i>Qui té roba per rentar?</i> per exposar-ne obertes diferents pàgines	3 llibres
Llibre conte <i>La rebelión de las lavanderas</i> (exhaurit)	1 llib
Llibre <i>Fem Safareig!</i> Dolors Joanpere i Isabel Martínez. Ed. Carrutxa, Reus i Ajtmt Reus. 2007. (exhaurit)	1 llib
Document <i>Les bugaderes d'Horta</i> de Dora Serra	1 doc
Document <i>Les bugaderes d'Horta</i> de Rosa Farreras	1 doc
Documents sobre el desenvolupament de projecte: 2 triptics, 3 fulls sobre la difusió d'activitats del projecte; fulls del treball intern de la Comissió de 2006 i 2007; Barcelona Informació Horta	2 triptics 7 fulls 1 revista
Document <i>Els safareigs</i> de Josep Cebrià, 1993	1 doc
Peces de sabó artesanal	4 peces

ANNEX 2.2. Llista de components per contractar de l'assegurança.

Valoració dels components de l'exposició *Qui té roba per rentar?*

valoració de reposició estimada l'any 2007
cal actualitzar-la amb l'IPC

Unitats	Objecte	Valor s/IVA	Valor a/IVA	Total euros
---------	---------	-------------	-------------	-------------

Objectes exposats directament

9	Plafons 100x100	203,33	235,86	2.123
6	Expositors enrotllables 100x200	303,71	352,30	2.114
3	Sacs de bugaderes amb roba (de roba llistada)		120,00	120
1	Estenedor de metall (opcional per a dibuixos infantils)		25,00	25

Material audiovisual per projectar a l'exposició

1	DVD audiovisual exposició seqüència de 1:30 h. amb les postals d'Andreu Valldeperas, les cançons de bugaderes i les dues pel·lícules			30
---	--	--	--	----

Objectes exposats dins de vitrines tancades amb clau

1	Llibre conte <i>La rebelión de las lavanderas</i> (exhaurit)			20
3	Llibres <i>Qui té roba per rentar?</i> per exposar-los oberts		6,00	18
1	Llibre <i>Fem Safareig!</i> (exhaurit)		15,00	15
1	Document <i>Les bugaderes d'Horta</i> de D. Serra		15,00	15
1	Document <i>Les bugaderes d'Horta"</i> de R. Farreras		15,00	15
	Documents (tríptics, i d'altres del projecte)			
1	Document <i>Els safareigs</i> de Josep Cebrià, 1993			15
4	Peces de sabó artesanal			15

subtotal 4.525

	Gestió de pèrdues i/o danys 5%			226
--	--------------------------------	--	--	-----

TOTAL 4.751

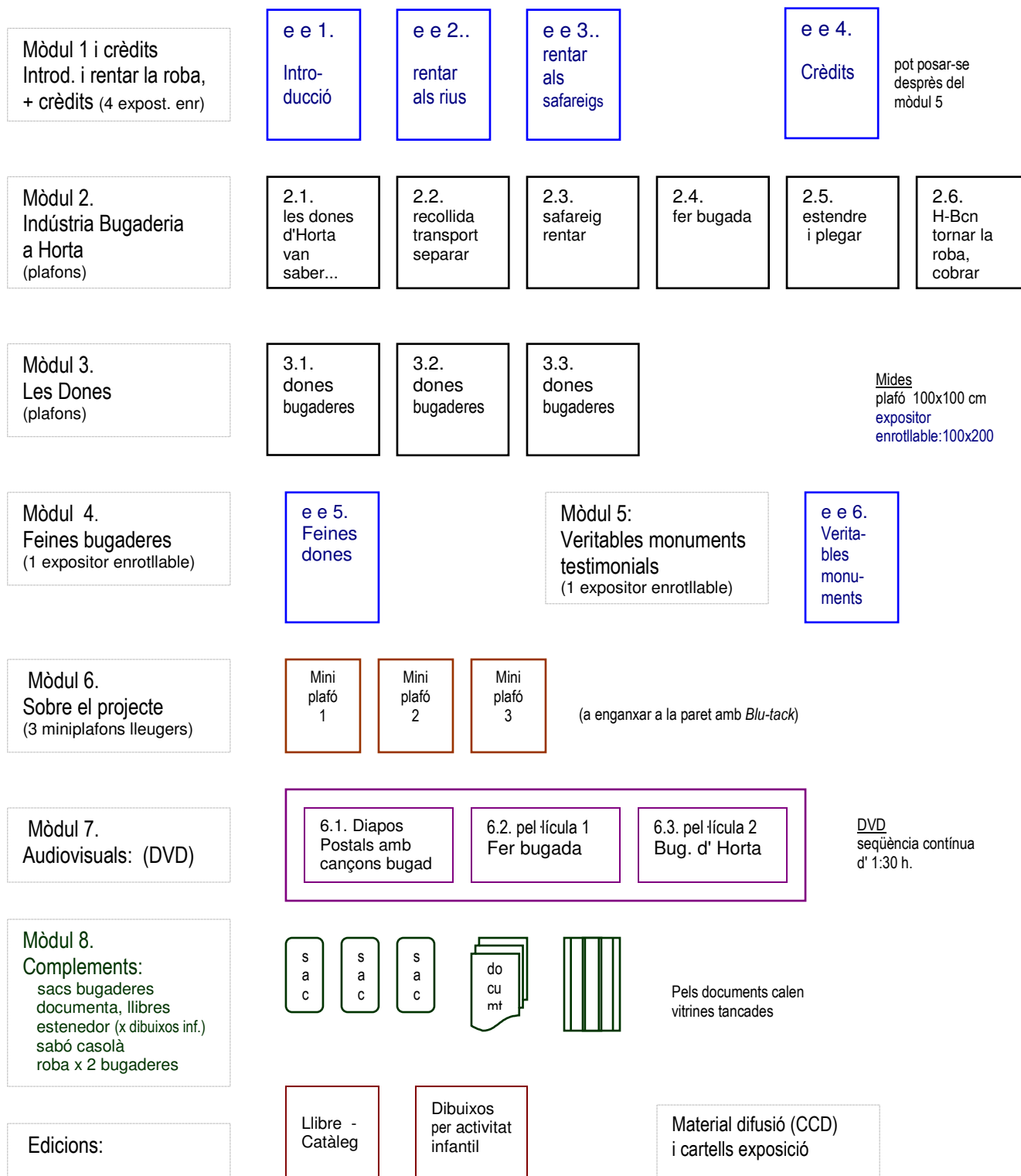
Opcional:

Vestits d'època de bugaderes per a dues dones

(per a les dones que fan l'activitat infantil o per a desfilades de bugaderes)

2	faldilles fosques amb floretes			
2	bruses blanques			
2	davantals blancs			
2	mocadors de coll rosa			
2	davantals blancs			

Total 350,00

L'exposició pot admetre mòduls locals producte d'un projecte *Qui té.roba.per rentar?* col·lectiu, de recerca local amb els formats:

Mòdul 9 **(local)**
Estris de bugada

A organitzar per l'associació local que acull l'exposició (proporcional a l'exposició)

Mòdul 10 **(local)**
Les dones bug i rentadores

Producte d'un projecte de recerca local col·lectiu (model: mòdul 3)
Les dones bugaderes i rentadores locals en format : plafó/ expost.enr./ mural / audiovisual amb històries i fotografies bugaderes, rentadores i safareigs locals .

ANNEX 4 Instruccions per al muntatge de l'exposició

a. Planificar la col·locació dels components

- a.1.** La posició dels expositors enrotllables, els plafons, el projector, la projecció del material audiovisual, els sacs, (les vitrines), (els estris)...
- a.2.** Preparar els ganxets per als plafons.
Recomanem ganxets penjats amb un fill de niló d'una guia
- a.3.** Planificar els llums

b. Muntatge

- 4.1. Muntatge dels plafons**
- 4.2. Muntatge dels expositors enrotllables**
- 4.3. Muntar els Miniplafons**
S'enganxen a la paret amb *Blu-tack*.

ANNEX 5 Instruccions per desmuntar l'exposició i per embalar-la

- 5.1. Embalar els plafons**
- 5.2. Embalar els expositors enrotllables**